

УДК 378.147.88

НЕКОЗ Ірина Веніамінівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
іноземних мов,

Черкаський національний університет імені Богдана
Хмельницького,

e-mail: nekoz@email.ua

ПІДГОТОВКА І ПРОВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЙ ЯК ОДНА З ДІЄВИХ ФОРМ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ

Автор статті розглядає проблему пошуку дієвих форм і методів вивчення іноземних мов на немовних спеціальностях, яка не перестає бути актуальною на сучасному етапі. Однією з таких форм вважається проведення екскурсій англійською мовою, виділяються освітні та виховні значення екскурсій, вказуються фактори, які впливають на мотивацію вивчення іноземної мови, підкреслюється важливість міжпредметного зв'язку. Стверджується, що знання іноземних мов плюс професійна обізнаність - це показник професіоналізму у майбутньому.

Ключові слова: англійська мова; творча діяльність; сфера туризму; оглядова екскурсія; тематична екскурсія; освітні завдання; виховні завдання; тренінг.

Постановка проблеми. Вивчення іноземної мови в університеті направлено на те, щоб підтримати саме професійну підготовку студентів, допомогти їм у розумінні важливості обраної професії, розкрити нові можливості застосування своїх знань з англійської мови в професійних цілях. Підготовка фахівців на немовних спеціальностях полягає в формуванні комунікативних умінь, які дозволили б здійснювати професійні контакти іноземною мовою в різних сферах і ситуаціях. Іноземна мова в даному випадку виступає засобом підняття професійної компетентності і особистісно-професійного розвитку студентів та є необхідною умовою успішної професійної діяльності фахівця-випускника сучасної вищої школи. Ми усвідомлюємо, що спеціаліст з туризму має бути підготовлений до активної творчої професійної та соціальної діяльності, яка б сприяла міжнародним інтеграційним процесам, професійно володіти іноземними мовами, оцінювати історичні та сучасні туристичні процеси, проблеми економіко-політичного життя України, тенденції світового туристичного ринку. Професіоналізм, вміння нестандартно мислити й спілкуватися, набуття особистого досвіду, впевненість у собі, розвиток здібностей, глибокі знання – це досить неповний перелік якостей майбутнього фахівця, умов для прийняття правильного рішення, забезпечення високого рівня особистого професійного росту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останнім часом проведено ряд досліджень, присвячених питанню використання екскурсійної форми навчання у вищих навчальних закладах. На можливість використання екскурсій у процесі викладання вузівських дисциплін для певних напрямів підготовки вказували Н. В. Фоміна (акцент на актуальності цієї форми роботи зі студентами екологічних спеціальностей [1]), Л. Л. Король (теоретико-методологічний аспект проведення краєзнавчих екскурсій іноземною мовою в групах нефілологічних спеціальностей [2]), О. Б. Бігич (ефективність навчальних екскурсій на уроках і позакласних заходах з іноземної мови у початковій школі для майбутніх учителів [3]). Проте, попри наявність зазначених джерел, проблема використання екскурсій у контексті навчання у вищій школі та, особливо, застосування теоретичних досліджень у практичній роботі потребує подальшого глибокого вивчення.

Тому **мета статті** полягає в пошуку дієвих форм навчання студентів - майбутніх працівників сфери туризму іноземній мові, тому що ефективне вивчення іноземної мови вимагає усвідомленості перспективи її використання на практиці і в професійній діяльності. Студенти повинні усвідомити, для чого їм потрібна іноземна мова. Однією з таких форм ми вважаємо використання екскурсій у навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Викладачами кафедри іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького накопичено багато матеріалу для підготовки та проведення різноманітних екскурсій в рамках вивчення англійської мови студентами - майбутніми працівниками сфери туризму.

Будь-яка екскурсія дає людині нові знання про природу, суспільство, історичні події, природні явища, тобто вона є частиною процесу освіти. Виховує сам матеріал, що вивчається, етично і естетично впливаючи на свідомість студентів.

Однією результативних форм вивчення фахових дисциплін у вищій школі навчальні екскурсії. Їх результативність обумовлена тим, що вони дають змогу студентам здобути нові професійні знання й закріпити отримані раніше; урізноманітнити процес навчання, зробити його цікавішим; можливо, навіть визначитися з місцем працевлаштування. Ця форма навчання створює умови для відчутного позитивного впливу на емоційну сферу особистості студентів, сприяє розвитку їхньої спостережливості, удосконаленню вміння виділяти важливі об'єкти, виокремлювати деталі й подробиці, дає фактичний матеріал для подальшої аналітичної діяльності. Крім того, під час екскурсії найбільш повно реалізується принцип наочності навчання, його зв'язок із життям. У нашому випадку екскурсія як форма організації навчання розвиває інтерес студентів до вивчення іноземної мови, сприяє розвитку монологічного та діалогічного говоріння іноземною мовою, тренує навички та вміння виступати перед аудиторією; забезпечує тісний міжпредметний зв'язок, так як учасниками даного процесу навчання виступають студенти – майбутні робітники сфери туризму.

Таким чином, екскурсія стає частиною педагогічного процесу, приймаючи на себе функції освіти і виховання людини, формування його світогляду.

Залежно від цілей і змісту екскурсії діляться на оглядові та тематичні.

При підготовці до екскурсій викладач ставить перед собою освітні та виховні завдання. Основні освітні завдання, які ставлять перед собою викладачі кафедри, є:

- застосування нової лексики;
- конкретизація знань, отриманих не тільки на заняттях англійської мови, а й на профільних заняттях;
- засвоєння знань з навчального предмету;
- розширення загального культурного світогляду.

Будь-яка екскурсія, проведена в рамках навчального процесу, спрямована на придбання нових знань. Під час екскурсії студенти мають можливість не тільки вдосконалювати свою мову, а й розвивати творчі та організаторські здібності.

Поряд з освітніми підготовка до екскурсії несе в собі й виховні завдання:

- приєє формуванню власного ставлення до предмету;
- сприяє формуванню певних особистісних якостей, необхідних для роботи з туристами;
- підвищує почуття самоконтролю і відповідальності перед усіма учасниками заходу, що проводиться.

Для того, щоб бути успішним екскурсоводом, необхідно не тільки бути знавцем теоретичної частини екскурсії, а й бути комунікабельним, вміти протистояти стресам, адже Вам потрібно бути готовим до того, що туристи будуть сприймати Вас не тільки як того, хто покаже їм пам'ятники і розповість їх історію, але також як людину, яка несе відповідальність за всю туристичну групу взагалі і за кожного туриста окремо, - свого роду лідера, який може і повинен вирішити всі їх проблеми, що виникли під час перебування в чужому місті нашої країни або за кордоном. Вам потрібно не тільки знати, що говорити, а й вміти побудувати чітку, послідовну і захоплюючу розповідь.

Вивчаючи навчальні, методичні посібники, монографії, статті з даної теми можна зустріти різні визначення поняття «екскурсія».

Підходи до формулювання поняття екскурсії відрізнялися залежно від того, як функціонували екскурсії в різний період часу. Фактично, різноманітні визначення не протилежні, а розбіжні в окремих аспектах – цілі, завдання і форми проведення екскурсій – в залежності від характерних особливостей суспільного розвитку певного історичного періоду.

Необхідно відзначити, що в перекладі з латинської «екскурсія» позначає «поїздка», проте, переклад не розкриває повністю значення даного явища.

Перші методисти екскурсійної справи (наприклад, І. М. Гревс) зводили сутність екскурсії до «моторності», тобто, пересуванню. З часом завдання екскурсії мінялись, поглиблювались, набували загальноосвітніх цілей: «Екскурсія – прогулянка, що ставить своїм завданням вивчення певної теми на конкретному матеріалі, доступному спогляданню» [4, с. 4]. Видатний екскурсіоніст В. О. Герд дав більш точне визначення: «Екскурсія – це форма суспільно-освітньої роботи, коли група осіб (екскурсантів) під керівництвом більш знаючої особи (екскурсовода) вивчає тіло або явище в його природному оточенні, відправляється з цієї метою до об'єкту свого вивчення» [5, с. 26]. Найбільш повно поняття «екскурсія» розкрито Б. В. Ємельяновим: «Екскурсія являє собою цілеспрямований наочний процес пізнання навколишнього світу людини, процес, побудований на заздалегідь підібраних об'єктах в природних умовах або розташований в цехах промислового підприємства, приміщеннях, лабораторії науково-дослідного інституту, залах музею, виставки, майстерні художника та ін. Показ об'єктів, що сприймаються чуттєво, відбувається під керівництвом кваліфікованого керівника-екскурсовода - і підпорядкований завданню розкриття чітко визначеної теми» [6, с. 7–8].

Зрозуміло, що навчальна екскурсія повинна бути ретельно продумана і підготовлена. Підготовка нової екскурсії проходить три основні ступені [7]:

1. Попередня робота-визначення мети і завдань екскурсії; підбір матеріалів для майбутньої екскурсії, їх вивчення. Робота над будь-якою новою екскурсією починається з

чіткого визначення її цілі. Так як екскурсії, проведені студентами, носять навчальний характер, виділимо наступні цілі проведених екскурсій:

- здійснення зв'язку навчання з життям, формування практичних умінь і навичок;
- виховання інтересу до дослідницької роботи, виявлення науково-творчого потенціалу студентів;
- виховання пізнавальної та естетичної культури, позитивних міжособистісних відносин.

Завдання екскурсії більш локальні, конкретніші, ніж цілі.

Цілі і завдання визначають остаточний відбір екскурсійних об'єктів, маршрут екскурсії, зміст екскурсійної розповіді, підбір наочних посібників, емоційний настрій екскурсії та окремих її частин [8; 9].

Завдання екскурсії – досягти цілей шляхом розкриття її теми.

Безпосередня розробка самої екскурсії включає в себе: складання екскурсійного маршруту; обробку фактичного матеріалу; роботу над змістом екскурсії, її основною частиною, що складається з декількох основних питань; написання самої екскурсії [10–13]; вибір найбільш ефективних прийомів показу і розповіді під час проведення екскурсії.

Як правило, студенти в групі діляться на підгрупи із 3–4 чоловік. В ході розробки екскурсії складається список літератури, яка розкриває тему. Крім публікацій у пресі, можуть бути використані інші джерела. На основі достовірних даних складається текст екскурсії. Подальша робота над текстом – переклад його на англійську мову. Перед цим серед студентів проводиться підготовча робота, студентами вивчається лексика, стійкі лексичні вирази, проводиться тренінг. Наводимо зразки питань, які обговорюються на заняттях:

What is an excursion?

What are the common features of all the excursions?

What is the basic principle of an excursion?

What is the difference between the excursion and other major media (radio, television, lectures, etc.)?

What types of excursions do you know?

What is the specific feature of the museum excursion?

What is the specific feature of the sightseeing excursion?

What is the main objective of the guide at the excursion?

How does the tour guide spend the most part of the tour time?

How should the guide begin any excursion?

Should the guide talk incessantly?

When should he make a pause if it is necessary?

When should the guide leave the bus, get into it and warn the sightseers about the bus departure time?

Should the tour guide answer the questions on the content of excursions?

Should the tour guide answer the questions which are not related to the topic of the trip?

What are the duties of a guide?

Студенти дають розвернуті, вагомні відповіді, які характеризують рівень знання професійних питань.

Студенти відповідають як на загальні питання, пов'язані з обов'язками екскурсовода, так і на питання, що стосуються теми екскурсії, яка планується.

2. Заключна ступінь-прийом (захист) екскурсії на маршруті.

На цьому етапі студенти демонструють свою підготовленість і свою майстерність.

Післяекскурсійна робота характеризується різноманітністю форм звітності: відповіді на питання по темі екскурсії, виклад головної ідеї проведеної екскурсії, написання звітів, проведення презентацій.

Висновки та перспективи дослідження. На наш погляд, така форма навчання, як підготовка до екскурсії та її проведення, є цікавою, багатопланою і перспективною. У рамках навчання студенти отримують знання з історії рідної країни і міста, тренують свої навички в області англійської мови, вчать виступати.

Як показує досвід, проведення подібних заходів не лише підвищує інтерес до вивчення англійської мови, а й наближає студентів до їхньої майбутньої професії, змушує задуматися про необхідність постійно розвиватися, поповнювати свої знання, рости в професійному плані, аналізувати свої подальші кроки в процесі надбання обраної професії. Безумовно, що навіть при незначній кількості аудиторних годин, які відводяться на вивчення англійської мови на немовних спеціальностях, така форма роботи приносить свої позитивні плоди, тому вважаємо доцільним використовувати цю форму навчання при вивченні іноземної мови, шукати нові елементи позитивного впливу на процес навчання в цілому.

Список використаної літератури

1. Фомина Н. В. Экскурсия как форма учебно-воспитательной работы со студентами экологических специальностей [Электронный ресурс] / Н. В. Фомина // Красноярский государственный аграрный университет. – Режим доступа : <http://www.kgau.ru/img/konferenc/100.doc>.
2. Король Л.Л. Навчальна краєзнавча екскурсія іноземною мовою в групах нефілологічних факультетів педагогічного університету: теоретико-методичний аспект / Л.Л. Король // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – Запоріжжя : [б. в.], 2009. – Вип. 4 (57). – С. 188–193.
3. Бігич О.Б. Теоретичні основи формування методичної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи : автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.02 / О.Б. Бігич. – К., 2005. – 36 с.
4. Анциферов Н.О. О методах и типах историко-культурных экскурсий / Н.О. Анциферов. – Петроград : Культурно-просветительное кооперативное товарищество «Начатки знаний», 1923.
5. Герд В.А. Экскурсионное дело: Сб. статей по вопросам методики экскурсий / В.А. Герд. – Л. : Госиздат, 1928. – С. 26.
6. Емельянов, Б. В. Экскурсоведение / Б. В. Емельянов. – М. : ЦРИБ Турист, 1992. – 375 с.
7. Алябьева Р. В. Методика проведения экскурсии / Р. В. Алябьева. – М. : Академия, 2004. – 385 с.
8. Бабарицька В. Екскурсознавство і музеєзнавство: Навчальний посібник / В. Бабарицька, А. Короткова, О. Малиновська. – К. : Альтерпрес, 2007. – 464 с.
9. Гецевич Н.А. Основы экскурсоведения. Учебное пособие / Н.А. Гецевич. – Минск, 1988. – 168 с.
10. Федорченко В. К. Історія екскурсійної справи в Україні: навч. посіб. / В.К. Федорченко, О.М. Костюкова, Т.А. Дьорова та ін. – К. : Кондор, 2004. – 166 с.
11. Пирожник И.И. Основы географии туризма и экскурсионного обслуживания / И.И. Пирожник. – Минск: Университетское, 1985. – 253 с.
12. Карташевская И.Ф. Географические аспекты познавательного туризма. Рынок экскурсионных услуг / И.Ф. Карташевская. – Симферополь: Пирамида-Крым, 2000г. – 146 с.
13. Бейдик О.О. Українсько-російський словник термінів і понять з географії туризму і рекреаційної географії / О.О. Бейдик. –К.: РВЦ «Київський університет», 1997. – 300 с.
14. Федорченко В.К. Туристський словник-довідник (навчальний посібник) / В.К. Федорченко, І.М. Мініч. - К. : Вища школа, 2000. – 160 с.

References

1. Fomina, N.V. (2017). Excursion as a form of educational activities with students of ecological specialties. Retrieved 14 January 2017, <http://www.kgau.ru/img/konferenc/100.doc>.
2. Korol, L.L. (2009). Regional Educational Excursion in a foreign language in groups of non-philological faculties in Pedagogical University: theoretical and methodological aspects. *Pedagogics of formation of creative personality in higher and secondary schools*. Zaporozhye, 4(57), 188–193.
3. Bihych, O.B. (2005). Theoretical Background of methodological competence of future foreign language teachers at elementary school. (Ph.D Dissertation). *Thesis*. Kyiv. (in Ukr.).
4. Antsiferov, N. O. (1923). *About methods and types of historical and cultural excursions*. Petrograd: Cultural and educational co-operative partnership “Rudiments of knowledge”. (in Rus).
5. Gerd, V.A. (1928). *Excursion activities*: Collection of articles on excursions techniques. Leningrad: State Publishing House. (in Rus.).
6. Emelyanov, B.V. (1992). *Tour preparation*. Moscow: CRIB Tourist. (in Rus.).
7. Alyabieva, R.V. (2007). *Methods of conducting excursion*. Moscow: Academy. (in Rus.).
8. Babaritska, V., Korotkova, A., Malinovska, A. (2007). *Tour preparation and museology*: Students' Book. Kyiv: Alterpres. (in Ukr.).
9. Getsevich, N.A. (1988). *Basics of Excursions*: Students' Book. Minsk. (in Rus.).
10. Fedorchenko, V.K., Kostyukova, A.M., Dorova, T.A. and others (2004). *History of excursions in Ukraine*: Students' Book. Kyiv: Condor.
11. Pirozhnik, I.I. (1985). *Basics of geography and tourism excursions*. Minsk: University. (in Rus.).
12. Kartashevskaya, I.F. (2000). *Geographical aspects of cognitive tourism. Market of excursion services*. Simferopol: Publisher “Pyramid Crimea” (in Rus.).
13. Beydyk, A.A. (1997). *Ukrainian-Russian dictionary of terms and concepts in geography and recreational tourism geography*. Kyiv: Kyiv University (in Ukr.).
14. Fedorchenko, V.K., Minich, I.M. (2000). *Tourist Directory dictionary (educational guidance)*. Kyiv: Higher School. (in Ukr.).

NEKOZ Irina

PhD, Associate Professor

Chair of Foreign Languages Department,

Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

e-mail: nekoz@email.ua

PLANNING AND CONDUCTING EXCURSIONS AS ONE OF THE MOST EFFECTIVE FORMS OF TEACHING STUDENTS FORESIGHT LANGUAGE

***Abstract.** Introduction. The article deals with the problem of learning foreign languages at higher educational establishments; of helping students in understanding the importance of their future profession. It gives the opportunity to discover new possibilities of their knowledge of English for professional purposes.*

The aim of the article is to find effective forms and methods of learning foreign languages for non-language students; for students - future employees of tourism in particular. These problems are relevant today.

Results. One of the effective forms that are discussed in the article is an excursion in English. Educational and training values of excursions are distinguished; the factors that affect the motivation of foreign language learning are indicated and analyzed. The article reports that an excursion gives new knowledge about nature, society, historical events, and natural phenomena to a person. All this is a part of education. The material itself educates students, ethically and aesthetically influencing their minds.

An excursion becomes a part of the educational process; it assumes the function of education and training, the formation of world outlook. The excursion as a part of the educational process is aimed at the acquirement of new knowledge. During the excursions students can not only improve their language skills but also develop creative and organizational ones. The educational excursion should be carefully thought out and prepared. It is emphasized that the preparation to an excursion has three main stages. The essence of these stages, their characteristics and special features of each stage are discussed. The author identifies goals and objectives of an educational excursion.

Originality. Practical studies were carried out on the basis of theoretical studies and in relation to the conditions of particular educational process. The individual characteristics of students of given specialties were taken into account.

The article makes the conclusion that such activities not only increase the interest in learning English, but also bring students closer to their future profession, develop professional skills. It is underlined that knowledge of foreign languages plus professional knowledge makes up professionalism in the future.

***Key words:** English; creativity, tourism; excursion; types of excursions; educational and training values; educational objectives; training; theoretical studies; practical studies.*

*Одержано редакцією 09.12.2016
Прийнято до публікації 13.12.2016*